

that fear can lead to prejudice, the shapers of American public opinion self-consciously and successfully sought to counteract that tendency. Opinion-makers relaxed this impulse after the immediate sense of threat subsided, especially in right-leaning media outlets. A gradual increase of animosity toward Islam during the period from 2002 to 2014 coincided with a growth of partisan difference in assessments of the faith. In examining the drivers of shifting attitudes over the course of the following decade, we observe an apparent interactive effect between the news cycle, partisan affiliation, and lack of first-hand knowledge of the faith. This is likely because 1) Democrats and Republicans tend to patronize partisan media outlets, 2) right- and left-leaning media outlets used increasingly divergent frames to represent Islam over the course of the decade, and 3) those with the least personal knowledge of the faith are the most susceptible to these competing media representations.

Importantly, this gradual rise in animosity toward Islam has occurred despite a general increase of knowledge about Islam during the same period, which tends to foster modestly more favorable attitudes. This is because the gains due to education have been more than offset by a negative shift in the attitudes of those who say they know little about the faith.

Largely neutral toward Islam in 2003, the uninformed were overwhelmingly unfavorable toward it later. This suggests that media framing is extremely influential – more so, in some ways, than education – so opinion-makers should carefully weigh the social consequences of their representations. Contrary to the old adage, words can be far more damaging than sticks and stones when broadcast to millions of Americans through television, radio, or the Internet.

Consistent with this shift toward a focus on cultural threat, one of the most dramatic and partisan realignments of public opinion toward Islam was in August 2010, during the controversy over the construction of the Park51 Islamic community center near 9/11's "Ground Zero." This nativist turn was also on display in concerns about Barack Obama's religious affiliation during his 2008 candidacy and early presidency.

Key words: Islam, Muslims, Arabs, media discourse, public opinion, media, terrorism, cultural values.

УДК 322.24

І. С. ПРИБЄГІН

ПЕРСПЕКТИВИ СЕКУЛЯРНОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ІЗРАЇЛІ

Проаналізовано перспективи секулярної єврейської ідентичності в Ізраїлі. Розглянуто найважливіші фактори, що впливають або здатні вплинути на неї в майбутньому. Встановлено основні причини іманентної слабкості та нестійкості секулярної єврейської ідентичності в Ізраїлі.

© **ПРИБЄГІН Іван Сергійович** – магістр, відділення політології Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

Ключові слова: секулярна єврейська ідентичність, соціальна поляризація, релігійні субкультури.

Прибегин И.С. Перспективы секулярной еврейской идентичности в Израиле

Проанализированы перспективы секулярной еврейской идентичности в Израиле. Рассмотрены важнейшие факторы, влияющие или способные повлиять на неё в будущем. Установлены основные причины имманентной слабости и неустойчивости секулярной еврейской идентичности в Израиле.

Ключевые слова: секулярная еврейская идентичность, социальная поляризация, религиозные субкультуры.

Pribegin Ivan. Perspectives of secular jewish identity in Israel

The article presents an analysis of the prospects for a secular Jewish identity in Israel. Considered the most important factors affecting or able to affect it in future. Established the basic reasons of immanent weakness and instability of secular Jewish identity in Israel.

Key words: secular Jewish identity, social polarization, religious subcultures.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим фактом, що з моменту створення Держави Ізраїль в суспільстві не тільки зберігається, але й, як прийнято вважати, посилюється напруженість між «секулярними» і «релігійними» євреями. За широко поширеною думкою, цей процес відображає тенденцію, що підриває основу класичного сіонізму, цінності якого, як очікувалося, будуть служити міцним фундаментом ізраїльського суспільства. В результаті, питання про місце іудаїзму в державному і громадському житті країни стає одним із ключових на полі конфліктних ізраїльських ідентичностей. Від того, яка політика в цій сфері проводиться, які її цілі і завдання, значною мірою, і залежить стабільність і цілісність суспільства, його самодостатність і ефективність функціонування, нарешті, перспективи розвитку.

Серед робіт, присвячених різним аспектам цього непростого питання, слід особливо відзначити статті таких дослідників, як Чарльз Лібман, Даніель Хартман, Елієзер Бен-Рафаель, Авізер Равіцкі, Герцль Фішман, Тетяна Носенко та Катерина Сафронова, а також книги Шломо Занда, що вийшли зовсім недавно і написані в дещо провокаційному ключі.

Мета нашого дослідження – проаналізувати перспективи секулярної єврейської ідентичності в Ізраїлі з урахуванням всіх основних факторів, що впливають або здатні вплинути на неї в майбутньому.

У поняття «хілоні» («секулярний») представники різних груп ізраїльського суспільства вкладають різний зміст, що значною

мірою залежить і від контексту. У нашому дослідженні під цим терміном буде розумітися особливий тип єврейської ідентичності, що нібито сформувався в сучасному Ізраїлі¹.

Безсумнівно, однак, що, визначаючи себе подібним чином, євреї-ізраїльтяни в більшості випадків мають на увазі свою нерелігійність або навіть антирелігійність, яким би чином ті не проявлялися в дійсності. Зрозуміло і те, що сам термін, як і раніше, уявляється бінарної опозицією до поняття «дати» («релігійний»), і разом з ним становить дихотомію, яка нібито адекватно відображає характер єврейсько-ізраїльської релігійності сьогодні².

У той же час, численні соціологічні опитування наочно демонструють, що в ізраїльському суспільстві, як того і слід було очікувати, існує значний спектр – від тих, хто ретельно дотримується релігійних заповідей, до тих хто не дотримується їх зовсім. І оскільки вірність міцвот є традиційним критерієм релігійності, немає підстав стверджувати, що, проведені між «секулярними» і «релігійними» євреями кордони можуть бути вкрай чіткими³.

Вірно, однак, і те, що соціальна поляризація, яка спостерігається по означеному питанню, залежить не тільки і не стільки від дискретності або, навпаки, неперервності спектру релігійності, скільки від віддаленості його кінців один від одного. Зокрема, це тим більше справедливо, оскільки саме на краях розподілу можна побачити значну частину всього суспільства, як в кількісному, так і, що важливіше, якісному відношенні⁴.

Тим не менш, дієві механізми вирівнювання суперечностей існують і, в тій чи іншій мірі, вже застосовуються на практиці. Однією з таких опцій є активність щодо формування проміжних груп – свого роду релігійних субкультур, кожна з яких, в ідеалі, має власну ідеологію, особливий наратив і своєрідний спосіб життя⁵.

Найпростішим поділом, в такому разі, може стати диференціація єврейського населення країни на 5 базових соціальних груп, а саме:

- 1) «харедім» або «ультра-ортодоксів»;
- 2) «ціоні-датиім» або «релігійних сіоністів»;
- 3) «месоратім» або «традиціоналістів»;
- 4) «єврейських хілонім» або «секулярних євреїв»;
- 5) «ізраїльських хілонім» або «секулярних ізраїльтян».

І хоча існують деякі підстави виокремити ще одну групу – тих, хто не вважається євреєм за Галахою, подібне виділення в цілому виглядає недоцільним. «Неєврейскість» з точки зору єврейського традиційного права і певний супутній утиск в цивільних правах не

скасовують того факту, що всі виділені нами соціальні групи, навіть «крайні», з тим чи іншим успіхом абсорбують вищезгаданий демографічний сегмент⁶.

При цьому найважливішим завданням стає зростання, кількісне і якісне, тих релігійних субкультур, які перебувають всередині спектру, і, вочевидь, можуть розвиватися і, насправді, повинні за рахунок «крайніх» соціальних груп. Відповідно, «секулярному табору» доведеться повною мірою відчутти на собі цілеспрямований фрагментуючий вплив. І оскільки приналежність до різних секулярних груп не тільки визначається ступенем релігійності, але й, як зрозуміло з назви, корелює з базовим типом національної самоідентифікації, послаблення ролі «ізраїльських хілонім» набуває додаткового сенсу⁷.

Сучасна держава, на думку «секулярних ізраїльтян», повинна рівною мірою представляти інтереси всіх громадян, незалежно від їх релігійної або етнічної приналежності, тому Державі Ізраїль належить стати по-справжньому спільним домом для проживаючих у ній євреїв і арабів. Іншими словами, Ізраїль не може бути одночасно демократичною і єврейською державою, а значить його «нормалізація» передбачає ослаблення зв'язків з іудаїзмом і єврейською діаспорою – тільки це, врешті решт, може дозволити Ізраїлю стати повноправним членом регіональної співдружності суверенних держав⁸.

І все ж таки, перш ніж погодитися з цією благовидною і, на перший погляд, привабливою позицією, варто чесно відповісти на питання: «Чи велике значення має крихітна ізраїльська культурна ідентичність в епоху глобального світу, що безперервно розширюється? Хіба не краще – в нових історичних умовах – пестувати «етнічну» наднаціональну ідентичність, яка, з одного боку, створює у нащадків євреїв в усьому світі відчуття, що Ізраїль є їх власністю, а з іншого, породжує у ізраїльських євреїв відчуття приналежності до великого і потужного єврейського народу»⁹.

Дійсно, «важко уявити собі, що Ізраїль відмовиться від спадщини єврейської цивілізації і знехтує своїми зв'язками з діаспорою, віддавши перевагу бачити себе «ною» нацією»¹⁰. Це тим паче справедливо, оскільки делігітимація єврейського характеру держави, перетворення її в «державу всіх громадян», не тільки не зможуть переконати арабський світ докорінно переглянути своє ставлення до Ізраїлю, але й, навпаки, прискорять його демонтаж¹¹.

Тим не менш, ізраїльський націоналізм, як і тісно пов'язана з ним секулярна культура, залишаються привабливою альтернативою

для інших груп, насамперед, «єврейських хілонім», національне почуття яких також значною мірою базується на прив'язаності до Держави Ізраїль та мови іврит¹². Іншими словами, для представників цієї групи бути ізраїльтянином зазвичай є важливішим, ніж бути євреєм, оскільки перебування євреїв у своїй національній державі зі своєю національною мовою представляється їм справжнім вираженням сучасного єврейського життя¹³.

В той же час, іманентна слабкість секулярної єврейської ідентичності впливає з того факту, що класичний сіонізм, як і зрощена на його ідеології культура, з моменту свого виникнення утилізували найважливіші елементи релігійної традиції¹⁴. Через глибоку невпевненість у міцності секулярної єврейської ідентичності, сіоністському керівництву раз за разом доводилося звертатися до іудаїзму, як центральній сполучній ланці між усіма євреями країни та світу¹⁵. Не буде перебільшенням сказати, що в Ізраїлі «тісний зв'язок між релігією і державою став прямим наслідком сутнісної слабкості національної самосвідомості. У «нації» не залишалося вибору – їй довелося запозичити у традиційної релігії і з корпусу її текстів більшість своїх образів і символів, частково тому вона так і залишається у них в полоні»¹⁶.

У цьому, на загальну думку, політичний сіонізм не надто відрізняється від інших «ренесансних» рухів, що надають релігійним символам і практикам національний зміст¹⁷. Під цю категорію підпадає саме поняття «Ерец-Ізраель» («Земля Ізраїлю»), обрана Всесвітньою сіоністською організацією об'єктом колонізації, і разом з тим засобом її легітимації¹⁸. Декларація незалежності Ізраїлю проголошує дослівно наступне: «У Ерец-Ізраель народився єврейський народ. Тут сформувалося його духовне, релігійне і політичне обличчя. Тут він жив у своїй суверенній державі, тут створив національні та загальнолюдські культурні цінності і заповів світу вічну Книгу Книг»¹⁹. Через такі релігійні символи, як прапор у формі єврейської молитовної накидки («таліт») зі «Щитом Давида» («Маген Давид») в центрі та офіційного герба, в центрі якого зображено семисвічник («менора»), що служив протягом століть символом єврейської традиції, нація визначає саму себе²⁰.

І хоча формально Ізраїль не є клерикальною державою, проте, фактично іудаїзм в Ізраїлі відіграє роль державної релігії, істотно впливаючи чи не на всі сфери суспільного життя, починаючи з духовної і політичної, і закінчуючи соціальною та економічною. Питання особистого статусу громадян, у тому числі шлюби і розлу-

чення, знаходяться під юрисдикцією раввінських судів, що діють на основі талмудичного права. Особлива мережа релігійних навчальних закладів, спеціальних установ і служб, визнаних і субсидованих державою, контролюється Верховним раввінатом. Клерикальні партії, як національно-релігійного, так і ультра-ортодоксального спрямування, беруть активну участь у політичному житті країни, нерідко домагаючись входження в правлячу коаліцію. В Армії оборони Ізраїлю, державних установах та громадських закладах здійснюється суворий контроль над дотриманням «кашруту» – релігійних правил зберігання, приготування і вживання їжі. У більшості населених пунктів країни діє суворя заборона на роботу громадського транспорту в суботу («шаббат») та на інші релігійні свята²¹.

Таким чином, секулярна єврейська ідентичність в Ізраїлі вкрай вразлива, спокушаючись, з одного боку, секулярним в основі, ізраїльським цивільним націоналізмом, а з іншого, – практично невіддільним від релігії, єврейським «етнічним» націоналізмом. Іншими словами, внутрішня суперечливість прагнень «секулярних євреїв» виражається в спробі залишатися євреями без іудаїзму, хоча з практичної точки зору це неможливо.

1. *Liebman C.S.* Secular-Jewish Identity and the Conditions of Secular Judaism in Israel / C.S. Liebman, Y. Yadgar // Religion or Ethnicity? Jewish Identities in Evolution – New Brunswick, NJ : Rutgers University Press, 2009. – С. 149-170.
2. *Hartman D.* The Tribes of Israel: Jewish Identities in the Jewish State / D. Hartman // HAVRUTA – A Journal of Jewish Conversation – 2008. – № 2 – С. 14-25.
3. *Бен-Рафаэль Э.* Самоидентификация различных социальных групп в современном израильском обществе / Э. Бен-Рафаэль // Общество и политика современного Израиля – М. ; Иерусалим : Мосты культуры ; Гешарим, 2002. – С. 15-47.
4. *Равицки А.* Религиозные и секулярные евреи в Израиле: культурная война / А. Равицки // Созидание еврейского будущего – М. ; Иерусалим : Мосты культуры ; Гешарим, 2001. – С. 83-108.; *A Portrait of Israeli Jews. Beliefs, Observance, and Values of Israeli Jews / Jerusalem, Israel : Israel Democracy Institute Publications, 2009. – 122 с.*
5. *Hartman D.* Цит. праця; *Равицки А.* Цит. работа.
6. *Hartman D.* Цит. праця.
7. *Hartman D.* Цит. праця; *A Portrait of Israeli Jews. Beliefs, Observance, and Values of Israeli Jews / Jerusalem, Israel : Israel Democracy Institute Publications, 2009. – 122 с.*
8. *A Portrait of Israeli Jews. Beliefs, Observance, and Values of Israeli Jews / Jerusalem, Israel: Israel Democracy Institute Publications, 2009. – 122 с.*; *Фишман Г.* Еврейское государство и еврейский народ / Фишман Г. // Идеология еврейской национальной жизни в современном мире – М. ; Иерусалим : Мосты культуры ; Гешарим, 2003. – С. 84-96.
9. *Занд Ш.* Как и почему я перестал быть евреем / Занд Ш. – М. : Эксмо, 2013. – С. 146.
10. *Фишман Г.* Еврейское государство и еврейский народ / Фишман Г. // Идеология еврейской национальной жизни в современном мире. – М. ; Иерусалим : Мосты культуры ; Гешарим, 2003. – С. 90.

11. *Фишман Г.* Цит. работа. – С. 84-96. 12. *Фишман Г.* Цит. работа; *Hartman D.* Jewish renewal in Israel: past, present and future / D. Hartman // Contact – N.Y., 2012. – № 3(14) – С. 3-4. 13. *A Portrait of Israeli Jews.* Beliefs, Observance, and Values of Israeli Jews / Jerusalem, Israel: Israel Democracy Institute Publications, 2009. – 122 с. 14. *Бен-Рафаэль Э.* Самоидентификация различных социальных групп в современном израильском обществе / Бен-Рафаэль Э. // Общество и политика современного Израиля – М. Иерусалим : Мосты культуры ; Гешарим, 2002. – С. 15-47. 15. *Занд Ш.* Кто и как изобрёл еврейский народ / Занд Ш. – М. : Эксмо, 2011. – 544 с. 16. Там же. – С. 496. 17. *Равицки А.* Цит. работа. – С. 83-108. 18. *Носенко Т.* Религиозный фактор в формировании национального самосознания израильян / Т. Носенко // Ежегодная международная междисциплинарная конференция по иудаике – М. : Пробел-2000 – Ч. 3 : Еврейская культура и ее контексты. – 2009. – С. 235-242. 19. Декларация независимости Израиля // Еврейское агентство для Израиля – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jewishagency.org/ru/independence-day/content/25848> (дата звернення 06.02.2015) 20. *Факты об Израиле: государство* // МИД Израиля – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mfa.gov.il/MFARUS/About/Israel/State/Pages/IsraelStateSymbols.aspx> 21. *Сафронова Е.С.* Государственно-церковные отношения в Израиле [Электронный ресурс] / Е.С. Сафронова. – Режим доступа : <http://palomnic.org/history/politika/izr/>

Pribegin Ivan. Perspectives of secular jewish identity in Israel

Relevance of research topic is due to the fact that, since the creation of the State of Israel, the tension between “secular” and “religious” Jews in the society not only preserved, but also, as commonly believed, amplified. According to the popular belief, this process reflects the tendency to undermine the foundation of classical Zionism, the value of which, as expected, would be a solid foundation of Israeli society. As a result, the decision of the problem of Judaism’s place in public and social life of the country has become a key to the field of conflicting Israeli identities. To a large extent, stability and integrity of the society, its self-sufficiency and efficiency, finally, its prospects, depend on what policy in this area is carried out, what are its goals and objectives.

Numerous surveys demonstrate that in Israeli society there is, as one would expect, an impressive range – from those who carefully observe religious commandments, to those who do not comply with them at all. So, there is no evidence to assert that boundaries between “secular” and “religious” Jews might be extremely clear, because the faithfulness to mitzvot is a traditional measure of religiosity.

At the same time, it is also true that social polarization, observed at the designated question, depends not only and not so much on the discontinuity or, on the contrary, the continuity of the spectrum of religiosity, but on the remoteness of its ends. In particular, it is even more true, because at the edges of the distribution can be found a significant part of the whole society, both in quantitative and, more importantly, qualitative meaning.

However, effective mechanisms to reduce contradictions exist and, in one way or another, have already been implemented. One of these options is the activity on the formation of intermediate groups – sort of religious subcultures, each of which, ideally, has its own ideology, exclusive narrative and specific way of life.

Simple division, in this case, could be a differentiation of the Jewish population in 5 basic social groups, namely: “Haredim” or “Ultra-Orthodox”; “Tzioni-Datiim” or “Religious Zionists”; “Mesoratim” or “Traditionalists”; “Jewish Hiloni” or “Secular Jews”; “Israeli Hiloni” or “Secular Israelis”.

In this case, the most important task is the growth, quantitative and qualitative, of those religious subcultures, which are in the middle of the spectrum, and, obviously, can be developed and, in fact, should be developed at the expense of “extreme” social groups. Accordingly, the “secular camp” has to feel the intentional fragmenting impacts too. And as belonging to different secular groups is not only determined by the degree of religiosity, but also, as the name implies, correlates with the basic type of national identity, the weakening of the role of “Israeli Hiloni” takes on one more meaning.

Nevertheless, Israeli nationalism and the secular culture, closely related with it, continue to be an attractive alternative to other groups, especially “Jewish Hiloni”, whose national sentiment, to a large extent, is based on affection to the State of Israel and Modern Hebrew. In other words, for a member of this group it is usually more important to be an Israeli than to be a Jew, because staying in Jews’ nation-state with its own national language is a true expression of contemporary Jewish life for them.

At the same time, the immanent weakness of the secular Jewish identity stems from the fact that classical Zionism, as well as the culture, grown up on its ideology, utilized since its inception the essential elements of religious tradition. The Zionist leadership had to refer to Judaism as a central link between all the Jews of the country and the world, because of the deepest uncertainty in the strength of the secular Jewish identity. Supposedly, in this case political Zionism is not too different from other “renaissance” movements, which give religious symbols and practices the national content. Although Israel formally is not a clerical state, in fact Judaism in Israel plays the role of a state religion, having a significant impact almost on all spheres of public life, from spiritual and political to social and economic.

Thus, the secular Jewish identity in Israel is extremely vulnerable to temptations of, on the one hand, basically secular, Israeli civic nationalism, and on the other, – almost inseparable from religion, Jewish “ethnic” nationalism. In other words, the internal contradictions of the aspirations of “Secular Jews” are expressed in an attempt to be Jewish without Judaism, though in practice it is impossible.

Key words: secular Jewish identity, social polarization, religious subcultures.